

EESTI KÕRG- JA KUTSEHARIDUSE KVALITEEDIAGENTUUR

Kõrgkoolide toimetulek sunnitud kaugõppega perioodil märts-juuni 2020

Kokkuvõte

Oktoober 2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Õppejõud	4
2. Üliõpilased	6
3. Õppeprotsess	9
4. Kordaminekud ja probleemid	9
5. Kevadiste õppetundide mõju.....	11
6. Ootused riigile.....	12
Kokkuvõte	13
Lisa. Küsimused kõrgkoolidele.....	15

Sissejuhatus

Oktoobris 2020 viis Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuur (EKKA) kõrgkoolide seas läbi küsitluse, kuidas COVID-19 tingimustes nn sunnitud kaugõppega toime tuldi ning millist abi oodatakse riigilt. Küsimustik (vt Lisa) saadeti kõikide ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppeprorektoritele ja õppeosakondade juhatajatele. Kirjalikud vastused esitasid Tartu Ülikool (TÜ), Tallinna Tehnikaülikool (Taltech), Tallinna Ülikool (TLÜ), Eesti Maaülikool (EMÜ), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA), EBS, Tallinna Tehnikakõrgkool (TTKK), Tartu Tervishoiu Kõrgkool (Tartu TK), Tallinna Tervishoiu Kõrgkool (Tallinna TK), Eesti Lennuakadeemia (ELA), Kaitseväe Akadeemia (KVA), Kõrgem Kunstikool Pallas (Pallas), Sisekaitseakadeemia (SKA), Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor (EEK) ja Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar (EMKTS). Eesti Kunstiakadeemia (EKA) kasutas võimalust vastata küsimustikule fookusgrupi intervjuu vormis.

Küsimustik koosnes viiest küsimuste plokist:

1. Õppejõud
2. Üliõpilased
3. Õppeprotsess ja tugiteenused
4. Kordaminekud ja probleemid
5. Mida olete muutnud või plaanite muuta sunnitud distantsõppe käesolevas etapis võrreldes eelmisega?
6. Millist tuge ootate riigilt?

Märkimist väärrib, et mitmed kõrgkoolid olid juba ise sarnase uuringu läbi viinud, nt TÜ, TLÜ, Taltech, ELA, Pallas.

Nii küsimustikus, kõrgkoolide vastustes kui ka allolevas analüüsis on kasutatud termineid, mis võivad olla mitmeti mõistetavad, seetõttu toome ära ka olulisemate terminite seletused:

Lähiõpe - auditooriumis või klassiruumis toimuv õpe.

Kaugõpe = distantsõpe - osalejad asuvad füüsiliselt üksteisest kaugel, mis võib toimuda põim- või veebiõppena.

Sunnitud kaugõpe - COVID-19st tingitud kaugõpe.

Kontaktõpe - õppetöö, milles osalevad korraka nii õppija kui ka õpetaja (õppejõud, koolitaja); kontaktõpe võib toimuda lähiõppes (kõik on auditooriumis), veebis (kõik on veebis) või paindõppena (samaaegselt on osad auditooriumis, osad veebis).

E-õpe¹ (e-learning) ehk digiõpe - on digivahendite kasutamine õppetöös. E-õpe ehk digiõpe võib toimuda lähi-, põim-, paind- või veebiõppes.

Paindõpe (flexible learning), kasutuses ka **hübriidõpe (hybrid learning)** - kontaktõppe vorm, kus samaaegselt on osad õppijad auditooriumis ja osad õppijad veebis.

¹ Küsimustikus ja vastustes on terminit 'e-õpe' kasutatud veebiõppe tähenduses

Põimõpe (*blended learning*) - õppetöö viis, kus osa õppest toimub lähiõppena ja osa veebiõppena või paindõppena.

Veebiõpe (*online learning*) - õppetöö viis, kus õppeprotsess toimub täielikult veebiõppena.

Iseseisev õpe veebi toega - õppejõud annab kursuse alguses üliõpilasele iseseisva töö (näiteks töötada läbi veebiõhine õppematerjal või vaadata videoloenguid või lugeda peatükid õpikust) ning hindab kursuse lõpus selle sooritamist ilma vahepealse interaktsioonita.

Järgnevalt esitame kokkuvõtte kõrgkoolide vastustest küsimuste plokkide järjekorras.

1. Õppejõud

Kõrgkoolid olid eriolukorra alguseks e- ja veebiõppe arendamisega väga erineval tasemel ja seetõttu oli ka valmisolek täielikult kaugõppele üle minna erinev. Kui näiteks Taltechis oli kõigil õppeainetel veebitugi ning üleülikooliliselt kasutati ühtset platvormi Moodle, siis EKA-s ei olnud ühtegi kaugõppekursust ja puudus ka ühtne lähenemine e-õppe keskkondadele.

Olenemata eelnevast valmisolekust täheldas valdav osa kõrgkooli kaugõppele üle minnes õppejõudude töökoormuse suurenemist. EMKTS hindas koormuse kasvu lausa kahekordseks, hüppelist kasvu nimetasid ka EKA ja Pallas. Ainult TTKK hinnangul jäi koormus samaks või isegi vähenes, sest „*vahetu kontakti puudumine vähendas oluliselt nn tühja jutu aega nii kolleegi kui üliõpilasega.*“

Koormuse suurenemise põhjustena nimetati:

- õppejõud, kes asendasid kontaktõppe veebiõppega, õppisid uute võimaluste kasutamist (videoloengute salvestamine ja veebiseminaride läbiviimine) ning see võttis esialgu kindlasti rohkem aega kui auditoorsete loengute ja seminaride läbiviimine;
- täiendav kommunikatsioon üliõpilastega (muutunud korraldus, uued ülesanded jne.);
- üliõpilaste soov rohkem suhelda nii õppejõudude kui kaasüliõpilastega ehk täiendavad konsultatsiooniajad;
- suurenes üliõpilaste kirjalike tööde arv, seega ka vajadus enam aega kulutada hindamisele ja tagasisidestamisele;
- tuli mõelda välja uusi lahendusi praktiliste oskuste õppimiseks ning õpiväljundite hindamiseks distantsilt.

Kõrgkoolide vastustest ilmnes, et koormuse suurenemine sõltus õppejõu varasemast kogemusest – „*end varem digilahendustega mugavalt tundnud õppejõududel oli lihtsam veebiõppele üle minna*“ (EBS).

Nii EKA kui Pallas tõid välja, et kõige keerulisem oli praktiliste kunstiainete õppejõududel, „*kelle senised õpetamismeetodid olid kontaktõppe põhised ja kes näitasid kohati üles erakordset loovust ja lahendasid võimatuna näivaid õpetamisülesandeid.*“ (Pallas)

Tervishoiukõrgkoolide õppejõudude koormus kasvas lisaks ka kõrgkoolivälise koormuse kasvule, sest paljud neist töötavad tervishoiuasutustes.

Mõne kuu möödudes taastus enamikus kõrgkoolides tavapärase koormus ja õppejõud hakkasid nägema kaugõppe positiivseid külgi, nt kokkuhoidu töölesõidu ajas, ajakasutuse paindlikkust jne.

Õppemeetoditena kasutati veebiõpet ja iseseisvat õpet veebi toega. Praeguseks on paljudes kõrgkoolides lisandunud paind- ehk hübriidõpe.

Praktilises muusikaõppes võeti appi ka helisalvestised (näit tudeng salvestab oma pillimängu kodus, laeb salvestise üles, õppejõud kuulab selle läbi ja saadab vastu oma kirjaliku tagasiside). (EMTA)

Kõikide teaduskondade puhul oli ühine asjaolu, et paljud õppejõud eelistasid online konsultatsioone, mida viidi läbi nii individuaalselt kui grupiviisiliselt. Üldiselt võib öelda, et enamus neist püüdsid leida vaheldust, et üliõpilased ei tüdineks üksi raamatute või slaidide lugemisest (kuigi individuaalseks õppimiseks mõeldud loenguslaidid olid kõige sagedamini kasutatav lahenduste järjestuses kolmandal kohal). (Taltech)

Veebiõppele üleminekul vajasis õppejõud kõige rohkem tuge järgmiste teemade ja tegevuste osas:

- Moodle keskkonda kursuse loomine;
- kaugõppesse sobivate õppe- ja hindamismeetodite valik ning kasutamine;
- veebiseminaride läbiviimine ning videoloengute salvestamine;
- e-testid, e-eksamid ja e-kaitsmised;
- riistvara häälestamine.

Mitmed kõrgkoolid mainisid, et õppejõud vajasis lihtsalt moraalset tuge ja julgustust. Kõrgkoolid koostasid eriolukorra algul õppejõududele (mitmekeelseid) juhendeid ja tekitasid nn tugitiime. Probleemikohana nimetati koosseisuväliste õppejõudude toetamist.

Koostasime akadeemilisele personalile juhendeid erinevate õpikeskkondade ning tööriistade kasutamise kohta (nt Moodle, MS Teams, loengute salvestamine, elektroonilised eksamid ja elektroonilised kaitsmised). (Taltech)

Töötajatest moodustati seitsmeliikmeline toetusgrupp, kes jagasid omavahel ära kõik kevadsemestri õppejõud, et neile individuaalset tuge pakkuda. Iga toetusgrupi liige koolitas (tutvustas võimalusi, tegi läbi prooviloenguid) talle määratud õppejõude ning vaatas nende igat veebiloengut, et olla tehniliseks abiks kõigile osalejatele. Samuti nõustati õppejõude loengute metoodilistes küsimustes: kuidas kohandada varem planeeritud õppetegevused, kui tihti teha pause, kui palju anda aega virtuaalseks grupitööks jne. Lisaks sellele korraldati individuaalseid koolitusi, kuidas oma teste ja eksameid Canvases teha. Igakuised ülikooliülesed koosolekud muutusid iganädalasteks ja virtuaalseteks, et nii õppejõudude kui ka töötajate kommunikatsiooni ja motivatsiooni üleval hoida. Kõik vajaliku informatsiooni ja juhendid leidsid õppejõud Canvas Lecturer Guide kursuselt, mida juba varem selleks kasutati ning kuhu on kõigil õppejõududel ligipääs. (EBS)

Toe vajadus e-õppes on väga suur. Suve algul algatasime e-õppe tugiisikute otsisime akadeemilistes üksustes olemasolevate töötajate hulgas. Tänapäevaks tegutseb üle 60 inimese, kes said augustis koolitust ja pakuvad nüüd muu töö kõrvalt õppejõududele tuge. (TÜ)

Abiks olid ka Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutuse kodulehel avaldatud õppijat ja õpetajat/õppejõudu toetavad salvestatud veebiseminarid. Eraldi juhendamist vajasisid majavälised käsunduslepinguga õppejõud, kel puudus varasem distantsõppe kogemus.

Nendele oli tagatud lisaks haridustehnoloogilisele ja IT toele ka kõrgkooli õppejõupoolne tugi ja abi. (Tartu TK)

Kui õppejõudude tehniline varustatus oli üldjuhul hea, siis kohati tuli kõrgkoolidel laenutada õppejõududele arvuteid ja muid tehnilisi vahendeid (kõrvaklapid, kaamerad). Probleeme oli ka ebapiisava ning kõikuva kvaliteediga internetiühendusega, mis oli takistuseks õppetöö läbiviimisel. EKA märkis, et piiramatuid Zoomi litsentse ei jätkunud kõigile ja neid tuli omavahel jagada.

Töötajad ja õppejõud said võtta tehnikat (arvutid, monitorid, kaamerad, mikrofonid, klaviatuurid, hiired) ülikoolist koju kaasa. Õppejõududele ja töötajatele, kelle kodune internet oli virtuaalloenguteks/koosolekuteks liiga aeglane, anti 4G internetiga ruuterid. (EBS)

Meie poliitika töötajatega oli, et kui keegi midagi töö ja õpetamise kergendamiseks vajab, siis ostame pikema jututa. Õppejõududele sai ostetud sülearvuteid, ekraane, klaviatuure, kõrvaklappe, veebikaameraid jne. (EMKTS)

Enamik kõrgkooli pakkus oma õppejõududele operatiivset tehnoloogilist ja meetodilist tuge. Ainult KVA leidis, et tugi oli pigem puudulik.

Üldiselt leiti, et kooli pakutud tugi oli vähene. Peamiseks probleemiks on ühtse lähenemise puudumine. Suuniste, abi ja info puudumine õppetöö läbiviimisel. Kooli poolt oli äärmiselt vähe tuge ja abi õppetöö korraldamisel. (KVA)

2. Üliõpilased

Üliõpilaste tagasiside eriolukorra õppetööl oli erinev ja kohati vastukäiv. Oli neid, kes hindasid kõrgelt õppetöö paindlikkust ja võimalust õppida kodust lahkumata, ning neid, kellele kaugõppe vorm üldse ei sobinud. Rahulolu sõltus ka õppejõudude IT-võimekusest ja ainete iseloomust. Näiteks TÜ-s olid enim rahul sotsiaalteaduste ja humanitaaria tudengid ning madalam oli tagasiside loodus- täppisteaduste ja meditsiini tudengitel. Sarnane oli olukord Taltechis, kus mõnevõrra madalama hinnangu said inseneri- ja loodusteaduskonna õppeained. Kõrgkoolide vastustest ilmnes, et paremini tulid toime kogenumad tudengid ja kõige raskem oli esmakursuslastel. Kõik kõrgkoolid kinnitasid, et üliõpilased tundsid enim puudust otsesest suhtlusest õppejõu ja kursusekaaslastega, samuti tekitasid probleeme enesejuhtimine – motivatsiooni leidmine ja tähtaegadest kinnipidamine. SKA üliõpilased oleksid oodanud õppejõududelt rohkem tagasisidet. TTKK sõnul oli tudengite jaoks murekohaks ka erinevate keskkondade paljusus ja praktikavõimaluste vähenemine. Üldine hinnang oli siiski pigem positiivne, eriti tunnustati kõrgkoolide võimekust kiirelt veebiõppele üle minna. Paljud tudengid avaldasid arvamust, et ka tulevikus võiksid vähemalt teoorialoengud jääda pigem veebipõhiseks.

Tekkinud eriolukord oli uudne ka üliõpilastele ning kõige positiivsem, mida tagasisidena saadi, oli see, et kokkuvõttes on ülikool tervikuna väga hästi hakkama saanud eriolukorras õppetöö läbiviimise ja organiseerimisega. Nii õppejõud ja üliõpilased suhtusid olukorda ülimõistvalt. Üliõpilaste poolelt hinnati väga seda, et paljud õppeained siiski toimusid nn kontaktõppena edasi, seda küll veebipõhiste rakenduste abil, aga et õppejõud eelistasid võimalusel loengud ja seminarid läbi viia videosilla vahendusel ja mitte iseseisva tööna e-õppe meetodil. Muidugi oli ka negatiivsema poole pealt tagasisidet ja põhiline, mis siin esile tuua on, on see, et siiski oli õppejõude, kes läksid nn mugavustsooni ja korraldasid õppe ümber iseseisvaks tööks. Ette

heideti ka info liikumatust, st et õppejõud koheselt ei edastanud infot edaspidise õppetöö korralduse kohta, mistõttu kohati õppejõu poolt saadetud info jõudis üliõpilasteni liiga hilja, nt veebiloengu või seminari toimumise aja info. (EMÜ)

Oli nii neid, kes kogesid raskusi distantsõppesse üleminekul (41% vastajatest), kui ka neid, kellele distantsõpe väga sobib, kuna võimaldab oma aega ise paremini planeerida ja rahulikult süveneda (39% vastas, et üleminek distantsõppele ei valmistanud neile raskusi); distantsõppes õppimist toetasid õppurite hinnangul rohkem e-loengud ja e-seminarid, kus oli võimalik otse õppejõuga ja kaasõppuritega suhelda. Juunikuine küsitlus näitas, et 91% õppuritest sai enda hinnangul hakkama e-keskkonnas arvestuste ja eksamite sooritamisega. Ligi pooled õppuritest oleks valmis edaspidi jätkama suuremas mahus e-õppega. (Tartu TK)

Osa üliõpilastest tõi välja, et neile sobis e-õpe, sest see oli paindlik (loengud salvestati ehk neid võis ka endale sobivamal ajal järele vaadata) ning mugav (nt üliõpilane ei pidanud enam teisest linnast loengu jaoks kohale sõitma). Üliõpilased tundsid näost-näku suhtlemisest ja arutelust ühises ruumis puudust. Paljudele üliõpilastele on sotsiaalne komponent õpingute ajal äärmiselt oluline, seega selle puudumine mõjutas negatiivselt nende entusiasmi ja motivatsiooni. Samuti leidsid üliõpilased, et väsivad virtuaalloengutes palju kiiremini, kui tavalooengutes. Üldiselt olid üliõpilased positiivselt üllatunud, kui kiire ja sujuv oli üleminek e-õppele. (EBS)

Üliõpilastele meeldis väga, et rohkem õppejõude hakkas veebiloenguid pidama. See aitas neil keerulisemaid aineid paremini õppida – oli võimalik õppida omas tempos, kerida tagasi, lahendada harjutusi või jätta vahele juba selgeks tehtud osad. Loomulikult esines distantsõppe perioodil probleeme, kuid üldine üliõpilaste suhtumine jäi positiivseks ja paljud üliõpilased mainisid, et õppeainetel ei muutunud praktiliselt midagi, sest e-tugi oli juba enne eriolukorda hea. (Taltech)

Positiivsemat tagasisidet pälvisid kursused, kus õppejõud andis aktiivselt tagasisidet, jätkati õppetöö läbiviimisel ka regulaarsete kontaktkohtumistega veebis või olid ette valmistatud põhjalikud videoloengud. Negatiivsemat tagasisidet said ainekursused, kus õppejõud andis vähe tagasisidet, otsekontakt puudus (näiteks suhtlus üliõpilastega toimus ainult meili teel), ülesanded olid ebamääraselt sõnastatud ja õppejõudu oli raske kätte saada. Tõsteti esile loovaid ja paindlikke lahendusi. Suhtlus, infovahetus ja tagasiside olid võtmesõnad. (Pallas)

Suurem osa kõrgkoolidest arvas, et üliõpilaste koormus suurenes, eriti algusperioodil, kui tuli koheneda uute keskkondadega, tunniplaaniga jne. Õppejõud ei osanud algul ka töömahtu arvestada ja andsid üliõpilaste hinnangul liiga palju iseseivat tööd.

TTKK ja ELA sõnul jäi üliõpilaste koormus samaks. Samuti arvasid EKA ja EMKTS, et tudengite töökoormus ei muutunud, aga suurenes „elukoormus“ ja emotsionaalne surve. Eriti keeruline oli pereinimestel, kes pidid jagama aega ja arvutit koolis käivate lastega.

Distantsõppe tekkimisega kindlasti üliõpilaste koormus suurenes, seda eeskätt iseseisva töö arvelt. Ühest küljest on hea tõdeda, et kvaliteedis ülikool latti alla ei lasknud, ent paindlikkust õppe läbimiseks siiski võimaldati, nt tähtaegade ümbervaotamine. Paindlikkus aga tekitas paljudes üliõpilastes nn harjumuspärase distsipliini kadumist, mis võis tekitada tööde kuhjumist. (EMÜ)

TLÜ-s läbiviidud küsitluse põhjal, millele vastas kokku 527 üliõpilast, tunnetas koormuse kasvu 43% vastajatest, samas 43% vastajatest arvas, et koormus jäi distantsõppe perioodil samaks. (TLÜ)

Mõnele üliõpilasele distantsõpe sobis – sai paremini oma aega planeerida ning sõitmisele aega ei kulunud. Teised kurtsid, et tuli tavapärasest rohkem kirjalikke töid teha ning pidevalt arvuti taga istuda, mis väsis. (EMTA)

Pigem suurenes pisut. Osaliselt suurenes õppijate koormus ka õpetajate teadmatus tagajärjel – raske on hinnata, kui palju teatud tegevused iseseisvalt tehes aega võtavad ja tekkis ehk hirm, et ei saa kõike 'läbi võetud', nii et õppijad kuhjati materjali alla. (KVA)

Üliõpilased vajasisid enim emotsionaalset ja psühholoogilist tuge, seda eelkõige õppejõududelt ja kaasõppuritelt, ning jooksvat infot õppetöö korralduse osas. Oli ka tudengeid, kel puudusid IT-vahendid või piisav internetiühendus.

Kõrgkoolid pakkusid igakülgset tuge individuaalsete ja grupikonsultatsioonide ning juhendite ja infokirjade näol. Samuti oli kättesaadav psühholoogiline nõustamine, kuigi näiteks TÜ hinnangul ei olnud pöördumisi varasemast rohkem. Kõrgkoolid tulid tudengitele vastu tähtaegade pikendamisega, lõpetamiste edasilükkamisega augustisse, et oleks võimalik praktikad ära sooritada jmt. Näiteks EKA lubas praktikat sooritada erandkorras ka peale lõputöö kaitsmist. Erakõrgkoolid pikendasid finantsraskustes tudengitel õppemaksu tähtaegu. Vajadusel said üliõpilased laenuks ka arvuteid. TÜ-s tegeles arvutite laenutusega üliõpilasesindus, EKA-s vedas tugipersonal terve arvutiklassi tudengitele kodudesse. EKA juhtkond kinnitas, et hiljem saadi kõik arvutid tervelt ja heas korras tagasi. EMTA-s oli probleemiks kvaliteetsete muusikainstrumentide puudumine üliõpilaste kodudes ja ühiselamus, mis takistas iseseisvat harjutamist ja videotundide läbiviimist. Püüti leida kompromisslahendusi ja katsetada erinevaid õppevorme.

Iganädalane infokiri hoidis üliõpilasi ühises infoväljas, loodud FB grupp aitas tuju üleval hoida ja kogukonnatunnete alal hoida. Korraldasime virtuaalseid teeõhtuid rektoriga, osakondade veebikohtumisi ja konsultatsioone lõpetajatele, kes pidid ümber orienteeruma oma lõputöö projekti mõtestamises ja valmis olema virtuaalseteks kaitsmisteks. (Pallas)

Enamikus kõrgkoolides üliõpilaste väljalangevus kevadsemestril ei suurenenud. Omal soovil katkestamine pigem vähenes (EMTA). EKA-s oli üle aastate kõige rohkem lõpetajaid. Põhjuseks peeti üliõpilaste suuremat pühendumust õppetööle, kuna lõbustusasutused olid kinni. TLÜ-s eksmatrikuleeritute arv vähenes, kuid akadeemilisele puhkusele siirdujate arv suurenes. EMÜ-s täheldati mõningast väljalangemise suurenemist erialadel, kus varasemalt on olnud suurem auditoorse töö osakaal. Ainuke kõrgkool, kus väljalangevus pisut suurenes, oli KVA, „ilmselt ennekõike s COVIDist tulenevate muude kohustuste suurenemise tõttu. Paljud pidid tööalaselt üht-teist muutma, teised lastega rohkem tegelema. Lisaks tehnilised probleemid ja nõuded.“

Kuue kõrgkooli (TÜ, TLÜ, EKA, EBS, EMKTS, Taltech) hinnangul üliõpilaste akadeemiline edasijõudmine (hinded) pigem paranes. TTKK, EMTA, SKA ja EEK vastasid, et sellekohast analüüsi pole tehtud, ning Tartu TK, Tallinna TK ja ELA muutust ei täheldanud. EMÜ-s ja KVA-s läksid hinded pigem kehvemaks, eelkõige õppeainetes, kus kaugõpe ei olnud varasemalt tavapärase õppetöö vorm.

Hinnete paranemise võimalikud põhjused:

- pikem trend, mis ei ole eriolukorraga seotud (TÜ);
- kasutati teistsuguseid hindamisviise, mis
 - olid veebiõppele sobivad (TÜ) või
 - ei pruukinud parimal moel õpiväljundite saavutatust mõõta (TLÜ);

- eristav hindamine muudeti (keerukamate ainete puhul) mitteeristavaks (läbiv);
- võimalik spikerdamise kasv, kuna kõiki eksameid polnud võimalik jälgida (läbiv);
- õppejõudude leebem suhtumine üliõpilastesse keerulisel ajal (läbiv);
- isolatsioon võimaldas tudengitel põhjalikumalt süveneda ja oma projektid läbi mõelda (EKA).

3. Õppeprotsess

Kui üldiselt jätkus kõrgkoolides õppetöö tavapärase tunniplaani alusel, siis praktiliste tööde sooritamise lükkus peaaegu kõigis kõrgkoolides suvesse või sügisesse. See tingis mitmes kõrgkoolis (nt TÜ, EMTA, EKA, EMKTS) ka kaitsmistele ja lõpetamistele edasilükkamise.

EKA sõnul maandas varem kokkulepitud õppeplaani kinnipidamine õppejõudude ja üliõpilaste ebakindlust ja ärevust.

EKA ja Pallas võimaldasid praktiliseks õppetöök vajalikke materjale ja poolelijäänud töid koju kaasa võtta. Osa õppejõude viisid praktilist õpet läbi ka virtuaalselt – „kes edukamalt, kes vähem edukalt“ (EMTA). ELA kasutas võimalusel virtuaalprogramme ja simulatsioone. Samuti toimus osa praktikaid Zoomi vahendusel, kuigi TLÜ hinnangul seadis see piirangud praktikakogemuste mitmekesisusele. Tartu Tervishoiukõrgkoolis suurenes VÕTAgaga töökogemuse arvestamine õppekava täitmisel.

Kriisiajal toimetati tudengitele EKA valvelaia kaudu kätte materjale ja tööriistu. Nt keraamikas koguti kokku ka kodus tehtud tööd, et neid EKA ahjudes põletada. Põhiline praktiline töö läks siiski lahti viiruselaine vaibudes, maist juulini. Seda võimaldas kaugemale lükatud kaitsmisperiood, mille teine osa toimus lausa augustis. (EKA)

Praktilised tööd, mida andis mingilgi viisil kaugmeetodil teha, need organiseeritigi kaugmeetodile. Oli aga ka selliseid lahendusi, nt hübriidõppe näol, kus osa üliõpilasi oli kohapeal ja osa kodus või jagati ülesanded üliõpilaste vahel rühmadena selliselt ära, et osa üliõpilasi oli kohapeal ühte ülesannet tegemas (mõnel juhul filmi tegevused ülesse) ja teised tegid teisi ülesandeid kodus. (EMÜ)

Praktikad toimusid tavapäraselt planeeritud mahus. Praktilised tunnid lükkati valdavalt edasi juunisse, mõnede õpperühmade puhul ka juulisse ning augustisse. Edasi lükatud praktilised tunnid asendati võimalusel teoreetilise õppega järgmisest aastast. (SKA)

4. Kordaminekud ja probleemid

Kõrgkoolidel paluti välja tuua ka peamised probleemid ja kordaminekud seoses sunnitud kaugõppega.

Alustame **kordaminekutest**:

- tuge digiäkkarengule (TÜ)
- 100% veebikursuste arv on tõusnud drastiliselt (EBS)
- paranesid õppejõudude digipädevused (läbiv)
- kogemus andis õppejõududele enesekindlust e-õppe läbiviimisel (EBS, EKA, EMÜ, EMTKS)

- võimaldas kaasata õppetöösse eksperte, sh välismaalt, mis muidu poleks olnud võimalik (TLÜ, EBS)
- suurenes õppejõudude koostöö ja õppe koos planeerimine, külastati virtuaalselt üksteise loenguid (TLÜ, EMÜ)
- efektiivsem ajakasutus (TTKK)
- IT valdkonna inimeste tööd hinnatakse senisest rohkem ning väärtustatakse neid valdkondi (EMÜ)
- õpiväljundid said saavutatud ja kõrgkool lõpetatud planeeritud ajagraafikus ja nominaalajaga. (Tartu TK)
- avanes võimalus proovida uusi lahendusi, asju, mida tavaolukorras tegema ei peaks, õppejõud pidid pingutama ja see oli nende arvates hea (Taltech, KVA, Tallinna TK)
- loengute salvestused olid üliõpilastele kasulikud, kuna paljud neist käivad töö ja oli võimalus osaleda õppetöös ka tagantjärgi, vaadata materjale vajadusel uuesti ning kohad, mis jäid selgusetuks, oli võimalik uuesti üle korrata (Taltech)
- ühtse vastutuse tajumine, mõistmine, et oma roll on nii õppejõul kui üliõpilasel endal (nt individuaalseid töid tehti varasemaga võrreldes innukamalt) (Taltech)
- paljud üliõpilased osalesid veebikonsultatsioonides aktiivsemalt kui auditooriumites toimuvatel loengutel (Taltech)
- üliõpilaste esitlusoskused paranesid (Pallas)

Probleemid:

- Eriolukord osutus keerukaks ennekõike esmakursuslaste jaoks, kelle iseseisva ja ülikoolis õppimise oskused pole samaväärsed kui viimaste kursuste tudengitel. (TÜ, TLÜ)
- Õppejõudude koormuse kasv ja väga suur vaimne pingeline, et tagada 100% õppetöö uues ootamatus olukorras. Peamine probleem seisnes ressursside jaotamises kodus, ühelt poolt on vaja ise Zoomi kasutada ja samas on pereliikmed samuti oma Zoomis/Teamsis. (Nt Tallinna TK, Tartu TK, EBS, ELA)
- Osad õppejõud tundsid, et kui tavalooengutes esitledes saavad nad energiat üliõpilastelt tagasi, siis kevadsemestri virtuaalooengute lugemine oli kui 'musta auku' rääkimine. (EBS, Taltech)
- Auditoorselt õppetöölt distantsõppele ülemineku perioodi alguses oli probleeme info jagamisega, st üliõpilased olid paljuski teadmatutes või said eri allikatest erinevat teavet – informatsioon aine korralduse ja muutuste kohta liikus üliõpilasteni kaua või tuli korrata mitmest allikast. (TÜ, EMÜ)
- Veebitunnid ei olnud piisavalt kaasavad. (TLÜ, KVA)
- Koosseisuväliste õppejõudude probleem: koolitame, aga järgmisel aastal võib juba tulla hoopis keegi teine. (EKA)
- Õppuritele ja õppejõududele tõi distantsõppe kaasa täiendavad kulutused (uued netipaketid, telefoniarved, seadmed jmt). (Tartu TK)
- Kõrgkooli taristu ei olnud piisaval tasemel veebiõppe läbiviimiseks. (TTKK)
- Internetiühenduse ebastabiilsus kodustes tingimustes. (Tartu TK)
- Praktiliste tööde edasilükkumine. (Nt TÜ, EMTA, EKA, EBS, Tartu TK, ELA)
- Probleemid õppurite usaldamisega eksamil ja arvestustel. Ka suulisel eksamil püüti materjale kasutada. (KVA, TÜ, TLÜ)
- Liiga palju tööd arvuti taga oli väsitav, eriti silmadele. (Taltech)

- Kuna kasutame litsentsitarkvara akadeemiliseks otstarbeks, mida üliõpilased tavaliselt meie arvutilaboris projektitööks kasutavad, oli kaugjuurdepääsu loomine sellisele tarkvarale mõnel juhul problemaatiline. (Taltech)
- Sotsiaalne ja emotsionaalne isolatsioon nii õppejõududel kui üliõpilastel. (läbiv)

Üldistavalt võib öelda, et kõik kõrgkoolid said veebiõppele üleminekuga hästi hakkama. EKA sõnul andis selleks hea eelduse ka see, et semester oli juba käima läinud ning õpperühmad ja töörutiin välja kujunenud.

5. Kevadiste õppetundide mõju

Sügissemestril 2020 on kõik kõrgkoolid taastanud kontaktõppe. Ainult EEK jätkab ka sügissemestril välisüliõpilastega distantsõppe vormis. Mitmed kõrgkoolid mainisid, et edaspidi soovitakse täies mahus veebipõhist kaugõpet võimalikult palju vältida (TÜ, TLÜ, EKA). EKA sõnul kooli enam päris kinni panda ja vähemalt töökojad jäävad tudengitele avatuks. Siiski on eriolukorrast tingitud sunnitud kaugõpe toonud kaasa olulisi muudatusi.

Korduvalt nimetasid kõrgkoolid paindõppe rakendamist, kus osa üliõpilasi on klassiruumis ja ülejäänud osalevad veebi vahendusel (TÜ, Taltech, TLÜ, ELA, EBS, TTKK, Pallas, EMTA, EKA, Tallinna tervis). Näiteks EBS-is on paindõpe sellest semestrist kohustuslik. Samas olid kõrgkoolid selle õppemeetodi suhtes üsna kriitilised, osalt ka vähese kogemuse tõttu. Samuti nimetati, et suuremas mahus on hakatud kasutama põimõpet (KVA, Pallas).

Muutunud on ka hindamisviisid, nt hinnete muutmine eristavast mitteeristavaks ja hindamismeetodite kohandamine veebiõppele (TÜ, TLÜ, Tallinna TK).

Juurde on hangitud tehnikat, õppejõududele korraldatud e-õppe koolitusi. Õppeainete e-tugi on suurenenud ning mõnes kõrgkoolis on see kohustuslik kõigis õppeainetes (nt Taltech, EMÜ, Tartu TK). Kõrgkoolides, kus varem kasutati erinevaid platvorme, võeti kasutusele üks e-õppe keskkond (Moodle – EKA).

Et vältida haiguste levikut ja sellest tingitud lausalist veebiõpet, on mitmes kõrgkoolis maskikandmise nõue (nt EMTA, EKA).

Et saaksime võimalikult kaua teha näost näkku õpet seminarides ja praktikumides, kus see on hädavajalik, rakendame õppetöö läbiviimisel järgmiseid suuniseid:

1) HAIGENA EI TULE.

2) SALVESTAME LOENGUD VIDEONA ja jätame järelvaadatavaks.

3) KUI FILMIME SEMINARI JA PRAKTIKUMI, siis nii, et see on nähtav vaid ainesse registreerunud inimestele. Keegi teine peale Teie ei tohi seminari ega praktikumi filmida.

4) HAJUTAME SUURED RÜHMAD. Üle 30 osalejaga õppetöö puhul hajutage osalejad auditooriumis nii, et selle täituvus ei ületa 50%. Võimalik hübriidõpe.

5) KASUTAME ÜHE VÕIMALUSENA MASKI. Kui videosalvestus pole tehniliselt võimalik või sisuliselt mõistlik ning hajutamine ei ole võimalik, tuleb kanda maski. Selle kaasavõtmine on üliõpilase kohustus.

6) PANEME OSALEJAD KIRJA. (TÜ)

Praegu töötab EMTA peaaegu tavapärasel moel. Loengutes ja seminarides kantakse maske. Õppejõududele on antud soovitus olla paindlikud ja võimalusel pakkuda hübriidõpet. Läbi on viidud e-õppe koolitus õppejõududele. Üks osa sellest käsitles praktilist (muusika)õpet, teine osa oli adresseeritud teoreetiliste ainete õppejõududele. Käib LoLa kvaliteetse heli- ja pildiedastustehnoloogia seadistamine mitmes klassiruumis. See võimaldab korralda nii rahvusvahelisi meistrkursusi kui ka vajadusel läbi viia kvaliteetset pilliõpet nii, et õppejõud ja üliõpilane on sama õppehoone erinevates ruumides. Usume, et EMTA on täna võimalikuks uueks sunnitud distantsõppe perioodiks oluliselt paremini valmis kui kevadel. (EMTA)

Olemasolevale õppemeetodile peab olema kõrval alternatiivne meetod, ehk e-tugi ja e-õppe võimalus peab olema tagatud igas õppeaines. Sügise õppetöö ettevalmistamisega alustasime varem, sest teada oli, et viirus ei kao ja vajadus distantsõppeks jääb. Kindlasti mis nüüd erineb kevadisest on see, et õpe on paremini läbi mõeldud ja ette valmistatud. Kõikidel osapooltel on olemas kogemus ning senisest paremad teadmised ja oskused IT-valdkonnas. (EMÜ)

On võetud kasutusele põimõpe, et seda kasutada ka edaspidi, isegi kui selleks ei ole üleriiklikku sundust, sest leitakse, et see aitab arendada õppuri iseseisvust ja enesejuhtimist (magistriõppes). (KVA)

Muutunud on ka see, et kui eelnevatel semestritel on olnud paar 100% online kursust, siis sel semestril on neid kokku 18. (EBS)

6. Ootused riigile

Kõrgkoolide ootusi riigile võib koondada järgmisteks teemadeks:

- 1) IT-alased koolitused ja rahvusvahelise praktika jagamine, sh
 - a. erinevate digiõppe meetodite tutvustus, sh hindamine, tuvastamine ja eetilise käitumise tagamine (TLÜ)
 - b. distantsõppe alane täienduskoolitus õppejõududele, sarnaselt varasemalt PRIMUS programmi raames toimunud kursusele „Õppimine ja õpetamine kõrgkoolis“, mille kõik alustanud õppejõud said läbida (Tartu TK)
 - c. e- ja paindõppe läbiviimise koolitused (EBS, KVA)
- 2) Riist- ja tarkvara soetamine, sh
 - a. 2020. aastal tehnilise võimekuse kasvu suunatud investeeringute kompenseerimine (TÜ, Taltech, TLÜ, EMÜ, EMTA, EKA, TTKK, Tartu TK, Tallinna TK, Pallas)
 - b. ühishanked (suuremad e-õppe valdkonna hanked teha ülikoolidega ühiselt, et koondada kompetents hangete kirjutamisel ja saada paremaid pakkumisi - Taltech)
 - c. litsentsid ja programmid (nt Adobe, Proctorio) (läbiv)
- 3) Stabiilne ja piisav internetiühendus üleriigiliselt (läbiv)
- 4) Üleriigiline IT tugikeskus kõrgkoolidele (Taltech, EMKTS)
- 5) Andmekaitseaspektide ühine lahendamine (TÜ, SKA)

Abi oleks kesksest võrgustikust, mis koondaks kõrgharidusvaldkonna e-õppe spetsialiste. HITSA on aastaid edukalt koordineerinud üldhariduskoolide ja kutsekoolide võrgustikku. Kõrgharidusvaldkond on HITSA ja INNOVE tegevustest (koolitused, konverentsid jne) mõnevõrra

eemale jäänud. Kui kõrgharidusvaldkond aastaid tagasi eemale jäeti, siis mõneti sel põhjusel algatati Eestis uuesti aktiivsemalt Eesti Haridustehnoloogide Liidu tegevusi, kes on püüdnud pisut võrgustikku koordineerida, aga kuna töö on suures osas vabatahtlik ja tasustamata, siis väga suuri edasiminekuid võrgustiku edendamise osas ei ole märgata.

Väga palju abi oleks keskselt koordineeritud seminaridest ja ühistest õppereisidest. Eeskujuks võiks siin võtta, kuidas Archimedese Study in Estonia on koordineerinud keskselt Eesti kõrghariduse turundustegevusi välisurule.

Taristu osas võiks mõelda suuremad e-õppe valdkonna hanked teha ülikoolidega ühiselt, et koondada kompetents hangete kirjutamisel ja saada paremaid pakkumisi. Suur vajadus on hetkel eksamite monitoorimisplatvormi Proctorio järele. (Taltech)

Riigi poolt ootame tuge teadusandmebaaside soetamisel ja meetmeid ruumide ümberehitamiseks, mis on sobilikud videoülekannete ja -salvestuste tegemiseks (helikindlus). Lisaks on vajalik täiendav rahastus infotehnoloogilise võimekuse suurendamiseks (põimõpe elluviimine, mikrofonid, kaamerad jne). Vajalikud on kesksed lahendused ruumiliste ja tehniliste lahenduste näol. Ootame riiklike standardiseeritud lahendusi (tehnilise kirjelduse ja demode näol), et soodustada kvaliteetse taristu loomist. Suures klassiruumis on raske Zoom tundi läbi viia, seega on vaja tsentraalset standardiseeritud ja tõenduspõhist kontseptsiooni, millest lähtuda tuleviku klassiruumi planeerimisel. (Tallinna TK)

Kokkuvõte

Kõik Eesti kõrgkoolid pidid 2020.aasta märtsis COVID-19 põhjustatud eriolukorra tõttu väga lühikese aja jooksul viima oma õppe klassiruumist veebi. Kõrgkoolide endi hinnangul saadi sellega hästi hakkama, vaatamata sellele, et lähtepunkt e-õppe võimekuse osas oli kõrgkooliti erinev. Näiteks Taltechis oli kasutusel ühtne keskkond Moodle ja kõigil õppeainetel e-tugi, samal ajal kui EKA-s ei olnud ühtegi veebiainet ja puudus ka ühtne lähenemine e-õppe platvormidele. Sunnitud kaugõppele üleminekut kergendas see, et semester oli juba käima läinud ning õpperühmad ja töörutiin välja kujunenud.

Õppeained ja kaitsmised toimusid üldjuhul vastavalt plaanile. Kuna praktilised tööd ja praktikad tuli enamikel juhtudel siiski semestri lõppu või suveperioodi lükata, siis toimus ka lõpetamine mitmes kõrgkoolis alles augustis. Üliõpilaste väljalangevuse suurenemist kevadsemestril ei täheldatud ning õppeedukus (hinded) reeglina hoopis paranes. Põhjuseks võib olla nii õppejõudude leebus, veebiõppes lihtsamalt teostatav spikerdamine kui ka võimalus süvenemiseks, sest meelelahutusasutused olid kinni. Samas oli süvenemine keerulisem pereinimestel, kes pidid aega ja arvutit jagama kooliskäivate lastega.

Kordaminekutena nimetati õppejõudude digipädevuste märkimisväärset suurenemist, professionaalset IT tuge ja koostöö kasvu. Suurimaks väljakutseks oli nii õppejõududel kui üliõpilastel sotsiaalne isolatsioon, millele võisid lisanduda probleemid infojagamisega, interneti kvaliteediga, aja juhtimisega jne. Õppejõududel ja IT tugipersonalil töusis eriolukorra algul märgatavalt töökoormus. EKA õppeprorektori sõnul saab sellist pinget taluda ainult ühe korra: *see oli nagu sõda ja kõik mobiliseerisid ennast võitluseks ühise vaenlase vastu.*

Tänaseks on olukord kõrgkoolides enam-vähem normaliseerunud. Taas on kasutusel kontaktõpe, kuid oluliselt rohkem kasutatakse veebituge. Paljud kõrgkoolid kasutavad paindõpet, kuigi sellesse suhtutakse üsna kriitiliselt. Kõrgkoolides, kus varem puudus ühtne lähenemine e-õppe keskkondadele ja metoodikale, on kasutusele võetud Moodle ning seda kõrgkooli vajadustele sobivamaks kohandatud. Muudetud on ka hindamisviise, juurde on hangitud tehnikat, läbi viidud koolitusi. Kõik kõrgkoolid on veebiõppeks paremini valmis kui kevadel, kuid samas ei soovita enam lausalisele kaugõppele tagasi minna, vaid säilitada võimalus kontaktõppeks, seda eriti praktilistes õppeainetes. Et kevadist olukorda vältida, on enamikes kõrgkoolides distantsihoidmise ja/või maskikandmise nõue.

Riigilt oodatakse IT-alaseid koolitusi ja rahvusvahelise praktika jagamist, ühishankeid riist- ja tarkvarale ning eriolukorraga seotud kulutuste kompenseerimist, üleriigilist IT tugikeskust kõrgkoolidele, stabiilset ja piisavat internetiühendust ning veebiõppiste eksamitega seotud andmekaitseaspektide ühist lahendamist.

Lõpetuseks tsitaat Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolilt:

Siinkohal sooviks märkida et väljend sunnitud distantsõpe on väga halva kõlaga väljend. /.../ Tegelikult on olnud kõik õppejõud ja tudengid koos valmis ja innustunud omandama kõik vajalikud teadmised ja oskused õppekava läbimiseks. Pigem on see periood olnud kollegiaalne kooskasvamine ja kindlasti mitte sunnitöö.

Koostas: Maiki Udam, EKKa projektijuht

Lisa. Küsimused kõrgkoolidele

Kõrgkoolide, õppejõudude ja üliõpilaste toimetulek sunnitud distantsõppega perioodil märts-juuni 2020

Haridus- ja teadusministeerium koostöös Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuriga (EKKA) on kogumas esmast infot, kuidas ülikoolid ja rakenduskõrgkoolid nn sunnitud distantsõppega² toime tulid ja millist abi oodatakse riigilt. Palume vastata allolevale küsimustikule **15.oktoobriks** aadressil heli.mattisen@harno.ee. Soovi korral võime teie kõrgkoolis viia samade küsimuste põhjal läbi intervjuu, kuhu saate kaasata ka oma kolleegi (kuni 8 inimest). Kui soovite kasutada intervjuu võimalust, palume sellest 5. oktoobriks teada anda.

29. oktoobril 14-17 toimub digiseminar, kus tutvustame küsitluse tulemusi ning kus kõrgkoolid on oodatud jagama oma seniseid õppetunde ja tulevikuplaane seoses digiõppega. Oleme teadlikud, et mitmed kõrgkoolid on juba uurinud üliõpilaste ja õppejõudude toimetulekut sunnitud distantsõppega ning oleksime tänulikud, kui oleksite nõus oma uuringutulemusi ka EKKAgaga jagama ja/või oma kogemusest digiseminaril rääkima. Ootame sellekohast infot samuti 15.oktoobriks.

2021.aasta algul on kavas läbi viia põhjalikum õppejõudude ja üliõpilaste distantsõppe kogemuse uuring. Uuringu lähteülesande püstitame ja uuritavad teemad valime koostöös kõrgkoolidega.

Küsimused **kõrgkoolidele sunnitud distantsõppe** osas:

1. Õppejõud
 - a. Kas õppejõudude koormus teie hinnangul vähenes või suurenes? Mille põhjal seda väidate ja mis võiksid olla ühe või teise tulemuse peamised põhjused?
 - b. Milliseid distantsõppe vorme õppejõud valdavalt kasutasid (hübriidõpe³, e-õpe⁴, põimõpe⁵, iseseisev õpe veebi toega⁶)?
 - c. Millist tuge vajasid õppejõud distantsõppele üleminekul? Millist tuge pakkus ülikool neile õppejõududele, kellel puudus varasem e-õppe kogemus?
2. Üliõpilased
 - a. Milline oli üliõpilaste tagasiside distantsõppes läbiviidud kursustele?

² COVID-19st tingitud distantsõpet võiks nimetada „sunnitud distantsõppeks“, millel oli väga erinevaid vorme (metoodiliselt läbi mõeldud e-õpe, videoloengud ilma õppejõu ja üliõpilase vahelise interaktsioonita, iseseisev kirjanduse läbitöötamine ja teadmiste testi sooritamine jm).

³ Sunnitud distantsõppe üks sagedasi esinemisvorme on **hübriidõpe** – õppevorm, kus osa õppegrupist on auditooriumis kohal ja teised õppijad on koolitusega liitunud veebi vahendusel ning õppejõud peab suutma arvestada mõlema sihtrühma vajadustega ja rakendama vastavat meetodikat.

⁴ (i.k. *e-learning, online learning*) distantsõppe vorm, kus õppejõud viib kogu õppeprotsessi läbi veebi vahendusel, andes õppijale mh personaalset tagasisidet. Reeglina on interaktsioonis õppejõud ja üliõpilane, aga ka üliõpilased omavahel.

⁵ (i.k. *blended learning*) nn osaline distantsõpe ehk lähenemisviis õppimisele ja õpetamisele, kus on kombineeritud e-õppe ja auditoorse õppe võimalused (näiteks loengud veebis ja seminarid auditooriumis vms).

⁶ Õppejõud annab kursuse alguses üliõpilasele iseseisva töö (näiteks töötada läbi veebipõhine õppematerjal või vaadata videoloenguid või lugeda peatükid õpikust) ning hindab kursuse lõpus selle sooritamist ilma vahepealse interaktsioonita.

- b. Kas üliõpilaste koormus distantsõppel teie hinnangul suurenes või vähenes? Mille põhjal seda väidate?
 - c. Millist tuge vajasid üliõpilased distantsõppele üleminekul?
 - d. Kas üliõpilaste väljalangevus distantsõppe tulemusel suurenes või vähenes? Mis võiks olla ühe või teise tulemuse põhjus?
 - e. Kas akadeemiline edasijõudmine (hinded) läks paremaks või halvemaks? Mis võiks olla ühe või teise tulemuse põhjus?
3. Õppeprotsess ja tugiteenused
- a. Kas õppejõud ja üliõpilased olid varustatud distantsõppeks vajalike vahendite ja lahendustega (arvutid, internetiühendus, ligipääs e-õppe keskkondadele)? Kui esines probleeme, siis millist tuge pakkus ülikool õppejõududele, üliõpilastele, tugiteenuste töötajatele?
 - b. Kuidas lahendati praktikate / praktiliste tööde / praktiliste kursuste läbiviimise?
 - c. Milline on üldine hinnang õppeprotsessi toimumisele? Palun tooge välja peamised probleemid ja kordaminekud!
4. Mida olete muutnud või plaanite muuta sunnitud distantsõppe käesolevas etapis võrreldes eelmisega?
5. Millist tuge ootate riigilt (taristu, koolitused, väliskogemuse vahendamine vm)?

Aitäh!